

Släkthistoriska Studier

Publicerad av Genealogiska Föreningen | Published by the Genealogical Society of Sweden

Släkthistoriska Studier 2023:103

Bureättlingen herr Roland i Nora (1587–1670)

*Om en uppländsk kyrkoherdes tillnamnsbruk och nya
uppgifter om hans släktkrets*

Björn Järhult

epost: bjorn@jaerhult.se

 0000-0002-8847-7924

Publicerad den 14 maj 2023

DOI: 10.55797/ryh935 och ISSN 2004-3910

Öppen tillgång genom en Creative Commons CC BY 4.0 licens.

Copyright på artikeln tillhör författarna.

Publicerad på Kungliga Bibliotekets OJS-plattform publicera.kb.se.

Citera artikeln (exempel): Järhult B., *Bureättlingen herr Roland i Nora (1587–1670): Om en uppländsk kyrkoherdes tillnamnsbruk och nya uppgifter om hans släktkrets*, Släkthistoriska Studier 2023:103.

Släkthistoriska Studier publiceras av Genealogiska Föreningen (org. nr. 802001-19643), Löfströms Allé 7, Sundbyberg. Kontakt: shs@genealogi.net

Bureättlingen herr Roland i Nora (1587–1670)

Om en uppländsk kyrkoherdes tillnamnsbruk och nya uppgifter om hans släktkrets

Björn Järhult

Publicerad 14 maj 2023

Bidrag till »Festskrift tillägnad Urban Sikeborg på hans 60-årsdag«

Herr Roland, kyrkoherde i uppländska Nora, var Bureättling och omnämns vanligtvis i litteraturen med dopnamnet Roland, följt av det latiniserade fadersnamnet Olai och sist tillnamnet Bure. Huruvida kyrkoherden faktiskt förekommer i samtida källor med namnet Bure har inte tidigare behandlats närmare i litteraturen. Den här undersökningen lyfter fram ett antal källor där kyrkoherden omnämns med tillnamnet Bure. Utifrån rådande forskningsläge på området analyseras de sammanhang i vilka tillnamnet användes och om det är möjligt att se någon förändring i tillnamnsbruket över tid. Därtill redovisas arkivfynd som ökar kunskapen om kyrkoherdens släktkrets. Bland annat redogörs för hur herr Roland kunde räkna biskopen i Strängnäs, Erik Gabrielsson Emporagrius, som sin frände.

Herr Roland (1587–1670), kyrkoherde i Nora socken, Våla härad i Uppland, omnämns i Urban Sikeborgs digitala utgåva av Johan Bures släktbok som Roland Olai Bure, med hänvisning till det nya herdaminnet för ärkestiftet.¹ Som Sikeborg konstaterat i ett annat sammanhang framgår det inte av herdaminnets redovisning om, och i så fall var, kyrkoherden i en samtida källa benämns med tillnamnet Bure.² Sikeborg nämner också att i de mantalslängder som han gjort nedslag skriver kyrkoherden inte ut sitt tillnamn, däremot omnämns både far och dotter med tillnamnet Bure när sockenmännen i Nora den 28 februari 1675, omkring fem år efter herr Rolands död, gick samman och författade en skrivelse med anledning av trolldomsanklagelserna mot Katarina Rolandsdotter. Med hänvisning till det senare drar han slutsatsen att herr Roland själv faktiskt använt namnet, officiellt eller inofficiellt, under kortare eller längre tid. Det är med utgångspunkt i detta antagande som den här artikeln har fått sin form.

¹ Sikeborg (2014, personakt #2838). I hänvisning anges Trögds kontrakt, men det ska rätteligen vara Fjärdhundra kontrakt.

² Se inlägg på Anbytarforum hos Sveriges Släktforskarförbund under Forum → Personrelaterat → Släktnamn → Släktkretsar utan gemensamt släktnamn → Bureätten → Johan Bures släktbok av Urban Sikeborg (11 augusti 2019).

Redan inledningsvis ska Sikeborgs kommentar om avsaknaden av tillnamnet i mantalslängder kompletteras med att i skriftliga källor där kyrkoherden i Nora omnämns av andra är det som regel med herrtitel och dopnamn, vilket kommer att visas i den här artikeln och i enlighet med detta väljer jag att i det följande omnämna honom som »herr Roland«, såvida det inte är ett direkt citat från en samtida källa.³ Åtminstone ett belägg för att herr Roland använde tillnamnet Bure finns sedan tidigare dokumenterat i litteraturen, nämligen en inskription på den kyrkklocka som gjöts 1658 och alltsedan dess har tjänat som »lillklocka« i Enåkers kyrka.⁴

Syftet med den här undersökningen är att närmare utreda herr Rolands tillnamnsbruk. Följande frågeställningar ska behandlas:

- Vilka belägg, utöver kyrkklockan i Enåker, finns det för att herr Roland använde tillnamnet Bure under sin livstid?
- Kan tillnamnet Bure i fallet med herr Roland betecknas som ett släktnamn?
- Går det att se något mönster i fråga om i vilka sammanhang tillnamnet användes?

För att besvara dessa frågor har – utöver domböcker, kyrkböcker och skattelängder – material såsom protokoll från domkapitlet och akademiska konsistoriet i Uppsala, akademiska avhandlingar, tillfällestryck och privata brev undersökts. I detta material har nya uppgifter om kyrkoherdens släktkrets kommit i dagen, vilket motiverar en fjärde fråga:

- På vilket sätt var herr Roland frände till Erik Gabriëlsson Emporagrius (1606–1674), biskop i Strängnäs stift mellan 1664 och 1674?

Bakgrund och terminologi

Bureätten och tillnamnet Bure

Bureätten och dess genealogi har fascinerat och engagerat alltsedan 1600-talet och kan alltjämt väcka uppmärksamhet även utanför person- och släkthistoriskt intresserade kretsar.⁵ Bureätten var från början en släktkrets i rikets norra delar med sina rötter i byn Bure i Skellefteå, ursprunget till det nuvarande Bureå. Flera av släktkretsens medlemmar tillhörde allmogens övre skikt.⁶ De första personer som har kunnat beläggas med Bure-namnet i samtida källor är Anders Burman i Röbbäck, Umeå (belägg ca 1508–1509) och dennes två söner, skattebönderna i Röbbäck Olof Andersson Bure (belägg 1548) och Isak Andersson Bure (belägg 1553).⁷ Med tiden vann släktkretsen alltmer inflytande, inte bara på regional nivå utan även på riksnivå. I slutet av 1500-talet började också några av dessa mer inflytelserika personer också skriva sig med tillnamnet Bure. Här kan nämnas de tre bröderna Anders, Jonas och Olof Bureus som senare – för sina personliga förtjänster – adlades och då behöll släktnamnet Bure (Olof adlades 1621 och hans bröder 1624).⁸ Ytterligare

³ Sikeborg framhåller att präster på 1500-talet ofta omnämns enbart med herrtitel och dopnamn, se Sikeborg (2022, s. 18).

⁴ Inskriptionen finns citerad i text och avbildad på ett fotografi i Olsson (1956, s. 61f). Herdaminnesförfattarna nämner inte Henning Olssons verk i biografien över herr Roland, men uppenbart har innehållet inte varit okänt för dem eftersom hänvisning till verket finns i en annan biografi i herdaminnet, se Berg & Norrman (1997, s. 370).

⁵ För en historisk exposé över intresset för Buregenealogin från 1600-talet fram till upptäckten av Johan Bures släktbok i original, se Sikeborg (2014b, s. 5f). Fem år efter detta arkivfynd kunde några av Johan Bures uppgivna släktled DNA-verifieras och detta fick uppmärksamhet till och med i dagspressen. Dagens Nyheters rapportering bär prägel av sensationslystnad och fokus hamnade på något som inte bara var fullständigt felaktigt, det var också väldigt långt ifrån det egentliga nyhetsvärdet om DNA-teknikens möjligheter som verktyg inom det släkt- och personhistoriska forskningsfältet. (Dagens Nyheter den 24 november 2013 under rubriken »Adelssläkten Bure har inte rätt till sitt namn«).

⁶ Sikeborg (2014b, s. 2).

⁷ Sikeborg (2014, personakt #65, #1117 och #2476).

⁸ Elgenstierna (1925–1935, band 1, s. 674f).

en person som tidigt (belägg 1589) använde Bure-namnet var brödratrions kusin på modernet: Johan Bure – den man som under en nästan årslång tjänsteresa 1600–1601 påbörjade sitt märkliga arbete med en släktbok över Bureätten.⁹ Man får anta att han inte bara inhämtade upplysningar om släkten utan också delade med sig av sin kunskap såväl om förfäderna som om framgångsrika Bure-ättlingar, vilket bör ha bidragit till att ytterligare stärka känslan av ett slags samhörighet inom släktkretsen. Johan Bure och hans ofrälse samtida under stormaktstiden definierade släktskap som bilateral (kognatisk), det vill säga lika på såväl fäderne som möderne, vilket man gjort sedan medeltid.¹⁰ Även personer som räknade släktskap på modernet ansågs alltså självklart höra till Bureätten.¹¹ Idén om att släkt bara skulle vara patrilinejär – att man endast kunde tillhöra *en släkt* som bara kunde fortleva genom män – har ingen historisk förankring i svenska förhållanden utan var en idéimport från utlandet som Vasakungarna och bördsadeln började driva igenom på 1500-talet.¹² Trots att det patrilinejära släktskapsbegreppet blev norm inom adeln, och genom 1626 års riddarhusordning också lagfäst, finner man bland adelsläkter som introducerades på Riddarhuset under stormaktstiden flera exempel där den nyadlade personens antagna ättenamn inte härleddes på det raka fädernet.¹³

Närmare om begreppet tillnamn och släktnamn

Inom namnforskningen har det gjorts olika ansatser att begreppsmässigt definiera de namn som individer av olika orsaker använt i tillägg till förnamnet.¹⁴ I den här artikeln ansluter jag mig i huvudsak till den terminologi som Lennart Ryman använder i sin avhandling.¹⁵ Rymans definition av begreppet släktnamn är emellertid för snäv och kommer därför att utvecklas för att bättre svara mot verkliga förhållanden under stormaktstiden.

Namn som används tillsammans med förnamnet betecknar Ryman som tillnamn, men bara under förutsättningen att namnet ensamt kan benämna namnbäraren. Varken härkomstbeteckningar (exempelvis »Angermannus« för en man som kommer från Ångermanland) eller yrkesbeteckningar (såsom »Kopparslagare«) kan ensamt benämna namnbäraren utan karakteriserar typiskt sett bärarens levnadsomständigheter. I typfallet räknas därför inte dessa som tillnamn. Patronymikon betraktas som ett tillnamn endast de gånger det ensamt kan benämna bäraren. Han gör skillnad på kompositionspatronymika (faderns namn och efterleden -son eller -dotter) och genitivpatronymika (faderns namn i genitiv, ofta latiniserat, såsom Olai för Olofsson, av dopnamnet Ola(v)us [»Olof«]).¹⁶

⁹ Sikeborg (2014b, s. 3).

¹⁰ Winberg (1985, s. 26).

¹¹ Sikeborg (2014b, s. 2).

¹² Winberg (1985, s. 31ff och 48ff).

¹³ Om 1626 års riddarhusordning, se Gillingstam (1964 s. 49f) och Utterström (2000, s. 29). Gudrun Utterström har också skrivit om personer som helt eller delvis fick ett adelsnamn från moderns släktsida; se Utterström (2000, s. 34). Ytterligare exempel på adelsnamn som inte ärvts enligt den agnatiska principen är ätten Anckarhielm nr 700 (adlad 1661, introducerad 1664): Mårten Kristersson fick tillstånd att upptaga sin avlidne morfars namn och vapen, Elgenstierna (1925–1935, band 1, s. 112); Geete nr 167 (adlad 1627, introducerad 1629): Erik Eriksson Tranevardus fick vid adlandet tillstånd att upptaga sin farmors mormors mors namn, Elgenstierna (1925–1935, band 3, s. 17); Utter nr 213 (adlad 1632, introducerad 1636): Per Månsson upptog namnet Utter från sin mormors släkt och när Pers söner Anders och Johan adlades behöll de namnet oförändrat, Elgenstierna (1925–1935, band 8, s. 586). I fråga om adel och upptagande av äldre ättenamn bör framhållas att i vissa fall handlade det inte om namn som *de facto* använts i den mening att någon skrev sig med det namnet. Äldre vapenbilder som förfäder fört utgjorde, helt eller delvis, grunden för det antagna ättenamnet. Ytterligare en sak som kan nämnas i fråga om nyadlade och ättenamn är att det förekom att personer med samma agnatiska härkomst upptog olika ättenamn, om detta se Lundholm (2019, s. 118f).

¹⁴ Ryman (2002, s. 22ff).

¹⁵ För alla hänvisningar till Rymans terminologi i detta avsnitt, se Ryman (2002, s. 16–30).

¹⁶ Om latiniserade fadersnamn se också Sikeborg (2022, s. 18ff).

De namn som kvalificerar sig att betecknas som tillnamn kan delas upp i binamn och släktnamn. Rymans definition av dessa begrepp lyder: »Ett binamn är ett tillnamn som karakteriserar bäraren och som är givet individuellt, inte på grund av systemtvång«, och ett släktnamn är »ett i rakt nedstigande led ärftligt eller bland syskon överfört tillnamn, som är avsett att markera tillhörighet till en släkt«. Släktnamnsdefinitionen förutsätter att namnet gått i arv, vilket gör att den, enligt min mening, blir allt för snäv för förhållandena under stormaktstiden då släktnamnsbruket genomgick en etableringsfas. Därtill kommer problemet att om den första namnbäraren saknar barn så kan inte alla nödvändiga villkor för Rymans definition uppfyllas, även om det hos namnbäraren faktiskt har funnits en avsikt att etablera ett släktnamn. Ett sådant exempel är en adelsman som tog introduktion på riddarhuset och antog ett namn för sin nyadlade ätt med avsikten att det skulle ärvas av efterkommande generationer. Sedan Riddarhusets inrättats 1626 var det nämligen obligatoriskt för nyadlade att anta ett namn för sin ätt.¹⁷ Men om adelsmannen i exemplet inte efterlämnade några barn skulle det namn som den barnlöse adelsmannen antagit inte uppfylla kriterierna Ryman uppställer för ett släktnamn, trots att det tvivelsutan fanns en intention att namnet skulle gå i arv. Ryman är medveten om detta och menar att »[...] tillnamn om vilka man vet att de tillhör ett regelmässigt, fast släktnamnssystem måste betraktas som släktnamn redan från namnets antagande oberoende av om namnbäraren får barn eller inte«.¹⁸

För att Rymans släktnamnsbegrepp ska vara uppfyllt krävs att både ett objektiva kriterium (ett i rakt nedstigande led ärftligt eller bland syskon överfört tillnamn) och ett subjektivt kriterium (avsett att markera tillhörighet till en släkt) är uppfyllt. Det jag kommer att kräva är endast att antingen det objektiva eller det subjektiva kriteriet är uppfyllt. Med andra ord är det tillräckligt att det antingen går att visa att namnet gått i arv eller att namnbäraren har haft intentionen att markera tillhörighet till en släkt. Med min modifiering blir släktnamnsbegreppet bredare jämfört med Rymans ursprungliga definition och det krävs inte heller någon särskild undantagsregel. Visserligen är ett subjektivt kriterium i vissa fall förenat med betydande bevissvårigheter, men jag menar att det i fråga om att definiera vad som är ett släktnamn inte går att helt bortse från namnbärarens intentioner.¹⁹

Tillnamnsbruk under 1600-talet

Ryman undersöker i sin avhandling släktnamnsbruk i Uppland, i huvudsak under perioden 1630–1730. I undersökningen, som inte är begränsad till prästerskapet, menar han att det går att påvisa en förändring under 1600-talet; utvecklingen gick från ett vacklande tillnamnsbruk mot ett mer konsekvent bruk av tillnamn – och de högre sociala skikten i samhället gick i bräsch där brytpunkten för akademiska ståndspersoner kan spåras till omkring 1650 och övriga stånds- och magistratspersoner till 1670-talet.²⁰ Sikeborg tecknar en något annorlunda bild av namnbruket under 1600-talet. Han karakteriserar namnbruket bland präster som flytande och anför tre exempel på präster som under sin livstid haft olika tillnamn, men tillägger att sådant också förekom inom andra samhällsgrupper.²¹

---

¹⁷ Sikeborg (2022, s. 21).

¹⁸ Ryman (2002, s. 25f).

¹⁹ Svårigheten består inte endast i att försöka bevisa vad namnbäraren hade för intentioner vid ett givet tillfälle. Intentionerna kunde också förändras över tid. Ett sådant scenario är en namnbärare som i samband med studierna börjat använda en latiniserad härkomstbeteckning, initialt utan någon som helst tanke eller avsikt att det ska bli ett släktnamn. Långt senare i livet, när barnen blivit vuxna och börjat använda faderns tillnamn som ett släktnamn, förändrades den ursprungliga namnbärarens inställning till sitt tillnamn. Till följd av att barnen använde tillnamnet började han också betrakta namnet som ett släktnamn.

²⁰ Ryman (2002, s. 309ff).

²¹ Sikeborg (2022, s. 24f).

Vidare uppmärksammar han att präster som vanligtvis benämndes med dopnamn följt av fadersnamn eller herrtitel följt av dopnamn sporadiskt kan förekomma med tillnamn.²²

Herr Roland och bruket av tillnamnet Bure

Släktbanden till Bureätten

Herr Rolands föräldrar var Olaus Laurentii och Ursila Cristophersdotter.²³ Fadern var kyrkoherde, först i Nora i Ångermanland och sedan i uppländska Nora.²⁴ Släktbanden till Bureätten står att finna genom herr Rolands farmor Anna Mosesdotter, gift med länsmanen Lars Andersson i Viken, Skellefteå. Herr Roland var fyrmänning med tidigare nämnda brödratrio Bureus och släktbokens upphovsman Johan Bureus. I likhet med flera av de släktgrenar som använde olika varianter av tillnamnet Bure, räknade alltså inte herr Roland släktskapet till Bureätten på det raka fädernet.²⁵ Sikeborg har föreslagit benämningen »släkten Bure/Burman från Viken« för ättlingar till Olaus Laurentii.²⁶ I Svenska Släktkalendern 2018 återfinns Olaus Laurentii och hans efterkommande i redovisningen av »Anna Mosesdotters släktgren«, som en del av släkten »Bure (från Bureå)«. ²⁷ Något belegg för att även fadern Olaus Laurentii använde tillnamnet Bure är inte känt.²⁸

Frånvaro av tillnamn i de vanligen anlitade källorna

Vid en genomgång av jordeböcker där herr Roland omnämns lyser tillnamnet Bure med sin frånvaro.²⁹ Inte heller i domböckerna har det gått att spåra någon förekomst av tillnamnet Bure, trots att han förekommer i ett flertal referat i domböckerna för Våla härad och i några fall även i omkringliggande härader.³⁰ Samma förhållande gäller i Uppsala domkapitels protokoll där han genomgående nämns utan tillnamn.³¹ De källor som angivits här har den gemensamma nämnaren att de utgör protokoll eller längder där andra personer antecknat hans namn. I de flesta fall omnämns han i dessa källor endast med herrtitel följt av dopnamn.

Mantalslängderna särskiljer sig eftersom längden över mantalsskrivna personer i en socken många gånger verifierades av kyrkoherden med ett undertecknande (och ofta även ett sigillavtryck). När herr Roland verifierade mantalslängderna skrev han sig själv med både dop- och fadersnamn latiniserat.³² Att skriva under och därmed bekräfta att mantalslängderna var korrekta ingick i kyrkoherdens uppgifter.

²² Sikeborg (2022, s. 18f).

²³ Berg & Norrman (1997, s. 580ff).

²⁴ Berg & Norrman (1997, s. 578f).

²⁵ Sikeborg (1990, s. 193f, not 97) och Carlsson (1990, s. 49, not 107).

²⁶ Sikeborg (1990, s. 193f).

²⁷ SSK (1911–, årgång 49, s. 96ff).

²⁸ Szabad (2004, s. 215); jämför Berg & Norrman (1997, s. 578f) som omnämner honom med tillnamnet Bure utan att hänvisa till någon specifik källa.

²⁹ Kyrkoherden hade intressen i byarna Buska och Drängsbo och återfinns därför som jordägare i jordeböckerna; se bland annat ULA, Jordeböcker Västmanlands län 24 (s. 498), där han är omnämnd som »Herr Roland«.

³⁰ Några exempel på omnämningen i domböcker: »Herr Rolandh« år 1637 i ULA, Våla häradsrätt AIa:1 (opaginerad; AD bildid: v526407.b1120); »Herr Roland« år 1646 i Våla häradsrätt AIa:1 (opaginerad; AD bildid: v526407.b1640); »Herr Rolann« år 1661 ULA, Simtuna häradsrätt AIa:6 (fol. 504r); »Herr Roland« år 1664 i Våla häradsrätt AIa:1 (fol. 49r). I tidigt omnämning från år 1622 då han var komminister i Nora antecknas han i häradsrättens protokoll som »herr Rooland Oluffson«, se Våla häradsrätt AIa:1 (opaginerad; AD bildid: v526407.b380).

³¹ ULA, Uppsala domkapitel A1:3 (fol. 118r, 133r och 138v).

³² Om latiniserade dop- och fadersnamn, se Sikeborg (2022, s. 16). Exempel på underskrifter i mantalslängder: 1643 skriver han sig själv som »Rolandus Olai P.[astor] N[orensis]« (det vill säga kyrkoherde i Nora), ULA, Mantalslängder Sala län 2 (fol. 259v); 1647 som »Rolandus Olaj P.[astor] N[orensis]«, ULA, Mantalslängder Västmanlands län 6 (fol. 513v); 1651 som »Rolandus Olaj P.[astor] N[orensis]«, Mantalslängder Västmanlands län 10 (fol. 336v).

Sist ska något sägas om kyrkoräkenskaperna för Nora socken. Där återfinns han i en notering från 1634 och en annan från 1661 som herr Roland.³³ Men i ett omnämnande från 1637 som »Rolandh Olai».³⁴ Han nämns 1672, något år efter sin död, med tillnamnet Bure.³⁵

Avhandlingen vid Uppsala universitet (1611)

Herr Roland studerade vid det privatkollegium som Johannes Rudbeck öppnade i Uppsala 1610 och lade fram sin avhandling redan 1611, vilket talar för att han var en av Rudbecks första studenter vid kollegiet.³⁶ Avhandlingens försvarare omnämns på titelsidan som »Rolandus Olai Bvrævs. A.«. Detta »A« är sannolikt en förkortning för »Angermanus« och syftar på respondentens hemlandskap. I en kortare text undertecknad Jonas Petri Angermanus Linerus i slutet av trycket omnämns respondenten som »Rolannvm Olai Angermannum B.« (ackusativform). Här är det omvänt förhållande gentemot titelsidan: hemlandskapet skrivs ut i sin helhet medan tillnamnet Bure endast markerats med begynnelsebokstaven.

Efter titelsidan följer en dedikationsida där respondenten riktar sin tacksamhet mot ett antal gynnare (fautoribus) och befrämjare (promotoribus), nämligen M.[agister]. Georgius Erici [Micrander], kyrkoherde i Tierp; D.[ominus] Olaus Laurentii, kyrkoherde i Nora; D.[ominus] Laurentius Andreæ, kyrkoherde i Harbo; D.[ominus] Nicolaus Johannis, kyrkoherde i Skokloster; D.[ominus] Carolus Buræus (Karl Bure [Burman]), fogde i Medelpad; se Bild 1. Som namn nummer två på listan återfinns alltså Olaus Laurentii, hans egen »allrakäraste far« (»suo Patri Charissimo«). Johannes Olai Balck och Carolus Buræus omnämns som »Fratribus suis in Christo dilectissimis« (»sina högt älskade bröder i Kristus«), men man kan inte dra slutsatsen att frasen syftar på ett faktiskt släktskap då det som åsyftades sannolikt var ett kristligt brödraskap.³⁷ Alldeles oavsett var dessa båda män nära släktingar till respondenten. Johannes Olai Balck var gift med herr Rolands syster Anna Olofsdotter och Karl Bure [Burman], med titeln »prætor« (fogde), var herr Rolands bror. I den borgmästarlängd för Söderhamn som återfinns i första delen av Hudiksvallsprosten Olof Joh. Bromans (död 1750) »Glysisvallur« anges att den första borgmästaren när staden grundades 1620 var Karl Olofsson med tillnamnet Bårman »som af Musqvets- och Pistol:-genombårandet namnet ägde».³⁸ Nils Ahnlund har i en anmälan av Alfred Jensens Söderhamns historia i Svenska Dagbladet 1919 kommenterat uppgiften i »Glysisvallur».³⁹ Ahnlund anmärker att tillnamnet Bårman inte är korrekt och konstaterar att Söderhamns första borgmästare Karl Olofsson var identisk med den Karl Olofsson Burman »som före 1614 en

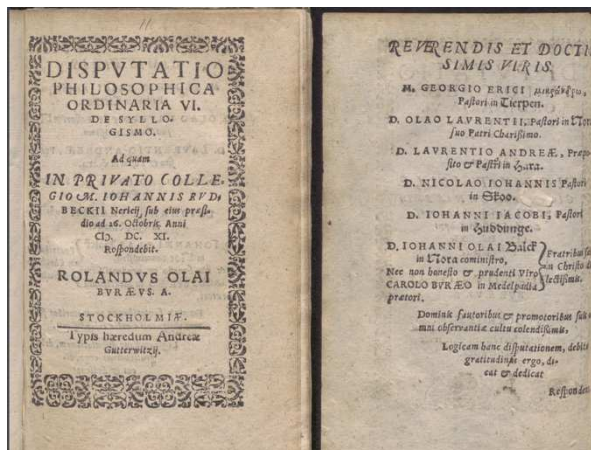

Bild 1. Titelsidan och dedikationssidan i avhandlingen från 1611. Ämnet som behandlades var syllogismen, en del av Aristoteles logik. Ett föga förvånande ämnesval i ljuset av att läromästaren Johannes Rudbeck var aristotelik. Upphovsperson: Roland Olai Bure, originalet tillhör Uppsala universitetsbibliotek, Sv. Diss. Ups. 8:o, Praes. Joh. Rudbeckius.

³³ ULA, Nora kyrkoarkiv LiA:1 (s. 9 och s. 90).

³⁴ Nora kyrkoarkiv LiA:1 (s. 18).

³⁵ Nora kyrkoarkiv LiA:1 (s. 116). Posten i räkenskaperna har lydelsen »Testmente effter Sal. Kyrkioherden, H. K. Fadher Wyrdige och Wällärde Hr Rolandh Olaj Bure 50 [daler].«.

³⁶ SBL (1918, band 30, s. 631f).

³⁷ Arne Jönsson, professor emeritus i latin vid Lunds universitet, e-postmeddelande den 24 oktober 2022.

³⁸ Broman (1911–1949, s. 249f).

³⁹ Svenska Dagbladet den 2 juli 1919 under rubriken »En kulturhistorisk stadsbild».

tid var kunglig fogde i Medelpad och därefter blev uppsyningsman över kronosmederna i Hälsingland och Medelpad«.

Sikeborg har, liksom Carl Henrik Carlsson, uttryckt en viss reservation i fråga om Karl Olofsson Burman verkligen var en son till Olaus Laurentii.⁴⁰ Dedikationen i avhandlingen med upplysningen om att Carolus Buræus var fogde i Medelpad läst tillsammans med tidigare kända uppgifter menar jag undanröjer detta tvivel.

Samma år som avhandlingen lades fram sattes den minnessten över Bureätten som Johan Bure låtit hugga upp på yttermuren till Academia Carolina, det som vid tiden var Uppsala universitets huvudbyggnad.⁴¹ Eftersom Johan Bure uppehöll sig mycket i Uppsala och bodde på kronohemmanet Vårdsättra i Heliga Trefaldighets socken, inte långt utanför staden, får man nästan anta att de två träffades. Vad som ytterligare styrker detta är att Johan Bure i sin släktbok i autograf uppdaterat informationen om herr Roland i efterhand med annat bläck och kopplade då honom till Uppsala, se Bild 2. Vid något tillfälle före oktober 1611 kan alltså herr Roland ha fått information om Bureättens ursprung direkt från Johan Bure. Som student i Uppsala måste också herr Roland vid återkommande tillfällen besökt domkyrkan och det kan inte ha varit okänt för honom att flera ärkebiskopar som tillhörde Bureätten fått sin vilostad där: Andreas Laurentii »Björnram« (död 1591; på stängen till begravningsvapnet i kyrkan kallad Bureus), Olaus Martini och Petrus Kenicius (död 1609 respektive 1636; i Johan Skyttes inskrift på gravstenen i domkyrkan anges att »båda dessa är en förnämlig prydnad för Bureätten«), och Jonas Olai Bothniensis (död 1600; ingift i Bureätten och utvald till ärkebiskop men avliden innan han hann officiellt installeras).⁴² Dessa samlade intryck från studietiden i Uppsala har sannolikt påverkat herr Rolands känsla av samhörighet med Bureätten och också inverkat på hans tillnamnsbruk.

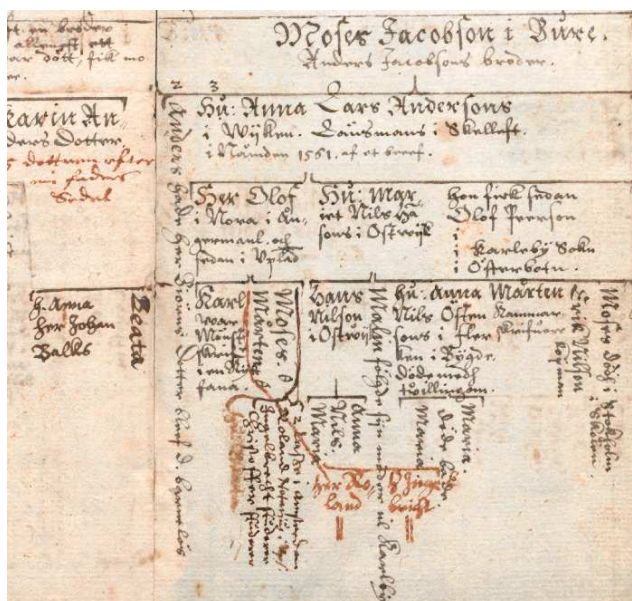

Bild 2. Utsnitt från Johan Bures släktbok i autograf som visar hur information om herr Roland har lagts till i efterhand, inte bara en gång utan två. I tillägget som är skrivet med ett rödbrunt bläck har han fått herrtiteln efter dopnamnet vilket ger vid handen att det lagts till efter att han prästvigdes 1612. Källa: FRA, Armfeltiska arkivet III:14–15, Johan Bures släktbok i autograf (1613, fol. 153v och 154r). Foto från Sikeborg (2014).

Tillfällestryck vid sonen Rolands död (1644)

Sent en kväll den 14 november 1644 uppstod det ett bråk (»perlement«) på en gata i Uppsala. Studenten Rolandus Rolandi Bure (Roland Rolandsson Bure) fick motta ett hugg och sårades svårt. Händelserna utspelade sig en torsdag och dagarna därefter tvingades Roland utstå svåra plågor. Det hela fick en mycket olycklig utgång då han efterföljande onsdag avled till följd av sitt sår. Något ska nämnas om efterspelet till detta dråp. Den 21 november inledde akademiska konsistoriet en rannsaking; först greps och hördes två fransmän, som i sin tur pekade ut sin landsman Niclas Ferviot, kallad »fransosen«, som Rolands baneman.⁴³ Ferviot greps och sattes i universitetets häkte och fick också en dom (straffet

⁴⁰ Sikeborg (1990, s. 193–194, not 97) och Carlsson (1990, s. 49, not 107).

⁴¹ Sikeborg (2014c, s. 1).

⁴² Sikeborg (2014d, s. 2ff).

⁴³ Sallander (1969, s. 145).

framgår inte av protokollet, men av omständigheterna framgår att han inte skulle plikta med sitt liv). Erik Halvardsson och konsistorieledamoten Mag. Ericus Emporagrius protesterade mot domen och den 31 januari 1645 togs detta upp i konsistoriet. Den senare menade att domen visserligen var rätt, men att omständigheterna som angavs inte var korrekta. De övriga ledamöterna konstaterade att Emporagrius var jävig eftersom han stod i svågterskap med både den avlidne och hans far.⁴⁴ Genomgående i konsistoriets protokoll nämns herr Roland utan tillnamnet Bure.⁴⁵

Roland Rolandsson Bure hyllades av en rad personer i ett tryck som finns bevarat. På tryckets titelsida omnämns även herr Roland med tillnamnet Bure, se Bild 3. Två av personerna som skrivit poem – Petrus O. Biörn och Johannes Sebastiani Ihering – var tillsammans med studenten Roland på gatan när han fick motta det dödliga svärdshugget.⁴⁶ Petrus O. Biörn är omnämnd som frände, vilket starkt talar för att han var barn till spismästaren Olof Björnsson och herr Rolands syster Beata Olofsdotter.⁴⁷ De två tidigare kända söner till spismästaren (Olof och Roland) använde tillnamnet Björn, sannolikt skapat efter faderns patronymikon.⁴⁸ Även Johannes Sebastiani Ihering fanns inom den avlidnes släktkrets och i en två sidor lång klagovisa beskriver sig Ihering som

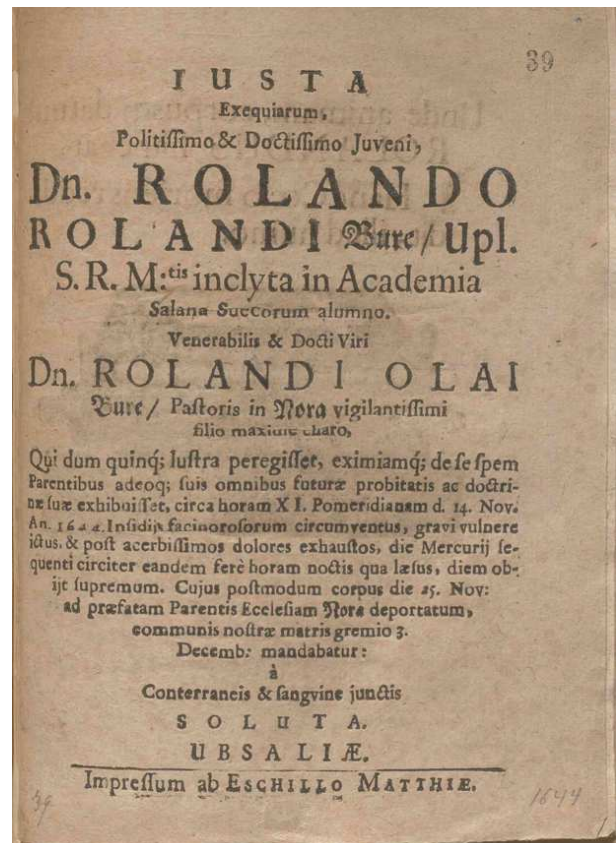

Bild 3. Titelsidan av trycket till minne av herr Rolands son som blev dräpt i Uppsala. Trycket omfattar sexton sidor och innehåller tretton poem, skrivna av lika många författare: Johannes Simonis Nauclerus; Petrus O. Biörn; Johannes N. Klint; Nicolaus Erici Sparrman; Laurentius Benedicti Krafft; Laurentius Andreae Holstenius; Isbrandus N. Falck; Jonas P. Brodinus; Petrus O. Fontelius; Johannes Sebastiani Ihering; Elias Haraldi Stara; Johannes O. Nyzelius; Jonas I. Reenhorn. Originalen tillhör Kungliga biblioteket, verser över enskilda 1644 kvarto (4:0).

⁴⁴ Svågterskapet med Emporagrius behandlas utförligare längre fram i artikeln. Faktum är att också Erik Halvardsson var i svågterskap med den avlidne och hans far. Han var nämligen gift med herr Rolands syster Beata Olofsdotter i hennes andra äktenskap, se Järhult (2021, s. 170f).

⁴⁵ Senare på våren rymde »fransosen« och Erik Halvardsson klagade vid flera tillfällen inför konsistoriet och ville ställa vaktmästaren till svars för att så kunnat ske. Omständigheterna kring hur den för dråpet dömda »fransosen« tillbringade sin tid som frihetsberövad gör att Erik Halvardsson får anses ha haft goda skäl för sitt ifrågasättande. Fången fick på dagarna fritt uppehålla sig på gården där han kastade kägla med tryckeridrängarna och han var också fri att vistas inne i tryckeriet där han fick lära sig att sätta. Nycklarna hade vaktmästaren lämnat till tryckaren och hans drängar eftersom fången ofta hade besökt och då var det praktiskt för vaktmästaren att slippa ränna fram och tillbaka för att låsa upp när gästerna kom. På kvällen när fången rymde hade han druckit brännvin och öl tillsammans med tryckaren, två tryckeridrängar, vaktmästaren och två vaktknektar. Vaktmästaren berättade att han låst in »fransosen« i det nedre rummet, men inte nog med det, vaktmästaren hade i det övre rummet låst in den av vaktknektarna som stannade i byggnaden. Se Sallander (1969, s. 162, s. 155, s. 157f och s. 171).

⁴⁶ Sallander (1969, s. 146).

⁴⁷ Järhult (2021, s. 170f).

⁴⁸ Om tillnamnet Björn, se också Ryman (2002, s. 163) som framhåller att det var ett ovanligt grepp att som spismästaren Olof Björnssons söner bilda ett släktnamn efter farfaderns förnamn.

»en i själen djupt smärtande broder« (»ex animo dolens frater«). Han var son till Sebastian Ihering, verksam vid Salberget, som fram till sin död var gift med herr Rolands andra hustru Margareta Påvelsdotter i hennes första äktenskap.⁴⁹ Det är sedan tidigare känt att i äktenskapet mellan Sebastian Ihering och Margareta Påvelsdotter föddes en son vid namn Sebastian Ihering som blev kyrkoherde i Vittinge och som i sitt andra äktenskap var gift med sin styvsyster Margareta Rolandsdotter Bure (i hennes andra äktenskap).⁵⁰ Ytterligare ett barn i äktenskapet mellan Sebastian Ihering och Margareta Påvelsdotter kan beläggas, nämligen den dotter som i en källa omnämns som Magdalena Ihering (1674) och i en annan som Malin Bastiansdotter (1684) – ett talande exempel på tidens flytande namnskick.⁵¹ Även om andra uppgifter förekommer i litteraturen menar jag att det kan hållas för visst att Margareta Påvelsdotter också var mor till Johannes Sebastiani Ihering.⁵² Oavsett hur det förhöll sig med den saken var det frågan om ett styvsyskonskap mellan de två studenterna, eftersom den avlidne Roland var född i herr Rolands första äktenskap med Katarina Björnsdotter.⁵³

Tillfällestryck vid dottern Margaretas bröllop (1647)

Några år efter sonen Rolands död inträffade nästa händelse som renderade ett tillfällestryck. Bröllopet mellan herr Rolands dotter Margareta och huspredikanten på Aspås Julius Johannis Giöös firades den 11 juli 1647; för att hylla kontrahenterna trycktes ett skaldestycke. Margareta omnämns inte med patronymikon, utan endast med tillnamnet »Buhre«. Herr Roland själv omnämns dock utan tillnamn i detta tryck, se Bild 4.

Äktenskapet mellan Margareta Bure och Julius Johannis Giöös blev ganska kortvarigt då det upplöstes redan 1655 genom Julius Johannis Giöös död. Innan dess hann de få i vart fall två barn: en son som var namne med sin far och en dotter döpt efter sin mor. Dottern Margareta Giös gifte sig i sin tur med Laurentius Gahm och 1687 föddes deras son Julius, en person som är intressant att lyfta fram som exempel på hur tillnamnsbruket ännu i början av 1700-talet kunde vara fly-

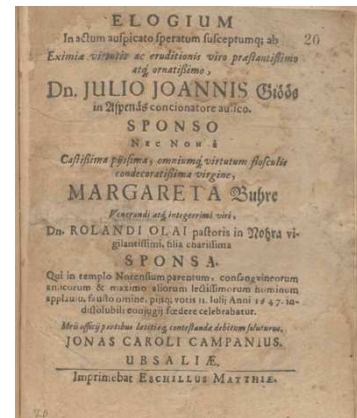

Bild 4. Titelsidan på den hyllning som trycktes med anledning av att herr Rolands dotter ingick äktenskap. Upphovsperson: Jonas Caroli Campanius, originalet tillhör Kungliga biblioteket, verser över enskilda 1647 kvarto (4:o).

⁴⁹ I Stockholms stads herdaminne återfinns han som Johannes Iheringius och han uppges i biografen vara son till bergmästaren vid Salberget, Sebastian Ihering, se Hellström (1951, s. 24f). I herdaminnet anges felaktigt att han var en son i Sebastian Iherings första äktenskap med Catharina Balck, se vidare i not 52.

⁵⁰ Berg & Norrman (1997, s. 166). Uppgiften att fadern var bergmästare torde vara en felskrivning för bergmästare. En närmare undersökning om Sebastian Ihering har inte företagits, men från litteratur som bygger på primärkällor omnämns han med titeln proberare (motsvarande mineralanalytiker) och delägare i det konsortium som arrenderade och drev Salberget; se Almquist (1917–1923, andra delen, s. 249ff). Något för att han hade titeln bergmästare har inte påträffats.

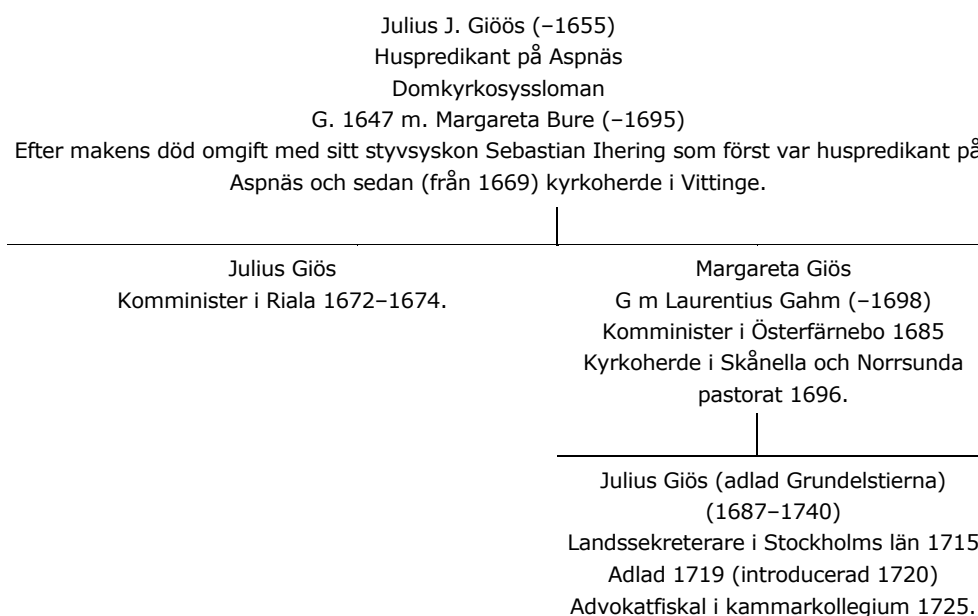
⁵¹ RA, Svea Hovrätt. Advokatfiskalens arkiv EXIe:2288 Simtuna häradsrätt (fol. 362r) och EXIe:675 Nardinghundra häradsrätt (fol. 791r). Vid båda tillfällena var det sonen Gustavus Agrivillius som företrädde sin mor.

⁵² Löwegren (1997, s. 412) nämner, utöver Stockholms stads herdaminne, ytterligare litteratur där den felaktiga uppgiften om att Catharina Balck var Sebastian Iherings maka förekommer. Han vederlägger detta genom att hänvisa till ett domboksreferat från Simtuna häradsrätt 1658 där Margareta Påvelsdotter nämns som Sebastian Iherings arvinge och att hon var omgift med kyrkoherden i Nora (i referatet nämnd med herrtitel och dopnamn). Johannes Sebastiani Ihering bör, med hänsyn till att han var student under första halvan av 1640-talet, ha varit född någon gång i början av 1620-talet. Dessutom döpte han sin äldsta dotter till Margareta, vilket ytterligare styrker att Margareta Påvelsdotter var hans mor.

⁵³ Berg & Norrman (1997, s. 581).

tande, se Tabell 1. Julius använde inledningsvis under sin karriär sin mors tillnamn Giös.⁵⁴ När han 1719 jämte sin svärfar Albin Müller adlades var det med Müllers mors släktnamn Grundel förbättrat till Grundelstierna.⁵⁵

Tabell 1. Efterkommande till herr Rolands dotter Margareta i äktenskapet med Julius J. Giöös. Uppgifter som inte är nämnda i artikeln är hämtade från Berg & Norrman (1997) och Elgenstierna (1925–1935, band 3, s. 189).

Lillklockan i Enåkers kyrka (1658)

Den mindre av kyrkklockorna i Enåkers kyrka gjöts 1658. Klockan är rikt ornamenterad och på dess mantel finns ett antal namn och titlar, bland andra »ROLANDVS OLAI BVRE«, med titeln »PASTOR NORENSIVM«, det vill säga »Norabornas kyrkoherde«, se Bild 5. Herr Rolands måg Per Svensson Printz, som var gift med Anna Rolandsdotter Bure, förefaller ha varit den drivande kraften bakom klockans tillkomst och det är därför inte förvånande att kyrkoherden i Nora återfinns bland de bidragsgivare som fått sitt namn bevarat till eftervärlden.⁵⁶

Brevet till biskop Erik Gabrielsson Emporagrius (1669)

Ett brev dagtecknat den 20 juli 1669 med biskopen i Strängnäs, Erik Gabrielsson Emporagrius, som mottagare är undertecknat »Rolandus O. Bure«, se övre delen av Bild 6. Det är dock osannolikt att herr Roland själv skrivit brevet eftersom han de sista åren i livet var blind.⁵⁷ Av handstilen att döma är det mågen Per Svensson Printz som hållit i pennan. Herr Rolands sigillavtryck finns också bevarat på brevet och sigilltexten i versaler lyder »ROLANDVS OLAI B«, se undre delen av Bild 6. Tillnamnet Bure är således inte utskrivet i sin helhet utan markeras endast med begynnelsebokstaven.

Något ska också nämnas om innehållet i brevet. Inledningsvis beklagar herr Roland såväl den egna som hustruns dåliga hälsa då de lider av ålderdomssvaghet och ser döden närma sig. Trots att han »föga mera förhoppning har om detta usla och elända världarnas lopp« önskar han av hjärtat att Emporagrius tillsammans med sin »älskeliga k[ära] son

⁵⁴ Se exempelvis RA, Riksarkivets ämnessamlingar, Personhistoria G35 (opaginerad; RA bildid: A0069694_00504).

⁵⁵ Släkttavla upprättad 1731 av Jacob Grundel finns i skrivelse till Julius Grundelstierna, se Riksarkivets ämnessamlingar. Personhistoria G17 (opaginerad; RA bildid: A0069673_00382).

⁵⁶ Järhult (2021, s. 163 och s. 171).

⁵⁷ ULA, Uppsala domkapitel A1:6 (s. 148).

Bild 5. Detalj av lillklockan i Enåkers kyrka där herr Roland omnämns med Bure-namnet. Raden under hans namn anger »Pastor Norensivm« (»Norabornas kyrkoherde«). Inskriptioner finns ofta på äldre kyrkklockor och kan vara väl värda att undersöka eftersom de ibland innehåller uppgifter av person- och släkthistoriskt intresse. Som exemplet från Enåker visar finns kyrkvårdarnas namn bevarat för eftervärlden genom inskriptionen på klockan, vilket ger en indikation om den betydelse som förtroendemannasysslan kyrkvård hade vid tiden. Foto: Gösta Persson.

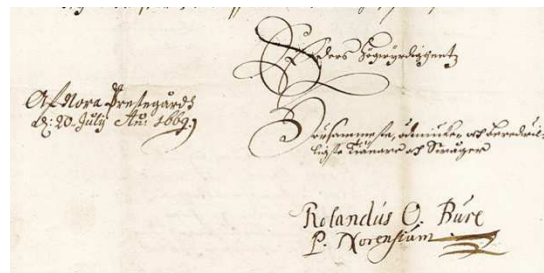

Bild 6. Överst: Avslutande delen av det brev som tillsändes biskop Erik Gabrielsson Emporagrius 1669. Underst: Herr Rolands sigillavtryck från samma brev. Källa: RA, Arkivfragment 2 C-E.

höglärde herr Sekreteraren« kommer till Nora prästgård och besöker honom i hans fattiga hus. Sonen som åsyftas var Gabriel, född i äktenskapet med Sara Eriksdotter Simtelia, och som 1668 adlades med namnet Lillieflycht för sin faders förtjänster.⁵⁸ Herr Roland vill muntligen ge ett »förtroligt avsked och valet [avsked på dödsbädden]«. Samma önskan uttrycker han beträffande »de andre mina svågrar och svägerskor«. Därefter följer ett avsnitt som handlar om hans svärmor, alltså Malin Jonsdotter Bagge, som »på sina svåraste åldriga dagar har låtit sig behaga, att vistas i mitt fattiga hus«. Vidare redogör kyrkoherden för vissa ekonomiska spörsmål kopplade till sin svärmoderns testamente. Herr Roland önskar »att nu i min tid kunde skrida till ett önskligt slut på min kära hustrus och hennes k[ära] syskons moderne«. De utlägg som kyrkoherden anser sig ha haft vill han ha ersättning för ur det oskiftade boet och förmodar att svågern Emporagrius och de andra arvingarna inte har något emot detta. Inför arvskiftet förordnar han för sin egen och hustruns del sin måg Per Svensson Printz att för deras räkning förhandla med hela svågerns arvingar om fördelningen.

Ny kunskap om herr Rolands släktkrets

Svågerns arvingar mellan herr Roland och biskopen Erik Gabrielsson Emporagrius finns alltså omnämnt både i akademiska konsistoriets protokoll och i brevet daterat den 20 juli 1669. Till detta kan tilläggas att herr Rolands måg Per Svensson Printz i flera bevarade brev omtalar nämnde Gabriel Lillieflycht som sin kära svåger.⁵⁹ Kyrkoherden i Nora och biskopen i Strängnäs var i svågerns arvingar genom att de var gifta med varsin dotter till prästänkan Malin Jonsdotter Bagge, vilket framgår av Tabell 2 och utvecklas närmare i det följande.⁶⁰

⁵⁸ Elgenstierna (1925–1935, band 4, s. 697).

⁵⁹ RA, Riksarkivets ämnessamlingar. Personhistoria P 24 (opaginerad; RA bildid: A0070060_00471).

⁶⁰ Tack till Olof Cronberg i Växjö som varit ett värdefullt »bollplank« i fråga om att få ihop släktkopplingen mellan herr Roland och biskopen Erik Gabrielsson Emporagrius.

B. Järhult

Tabell 2. Herr Rolands och Erik Emporagrius svågern. Uppgifter som inte är nämnda i artikeln är hämtade från Berg & Norrman (1997) och SBL (1918–, band 13, s. 440).

Malin Jonsdotter Bagge (–1665) G. 1 m. Paulus Olai (–1603), komminister i Enåker G. 2. m. Ericus Thomæ Simtelius (–1620), kyrkoherde i Simtuna G. 3 m. Ericus Olai Balingstadius (– omkring 1647), hovrättsassessor			
(1) Margareta Påvelsdotter (–1672) G. 1 m. Sebastian Ihering (–1628?) Proberare vid Salberget G. 2 m. Roland Olai Bure »Herr Roland« (1587–1670) Kyrkoherde i Nora	(2) Sara Simtelia (–1647) G. m. Erik Emporagrius (1606–1674) Teologiprofessor, hovpredikant, »Pastor primarius« och biskop i Strängnäs stift 1664–1674	(2) Anna Simtelia (–) G. m. Thomas Weslenius (–1672) Kyrkoherde i Hudiksvall	(2) Elisabeth Simtelia (–före 1679) G. 1 m. Mattias Andreæ (–före 1659) Kyrkoherde i Vittinge G. 2 m. Erik Brumbelius (–1707) Kyrkoherde i Huddunge
(2) Anna Rolandsdotter Bure (omkring 1635 ⁶¹ –1721) G. m. Per Svensson Printz (–1680) Auditör och mantalskommissarie	Gabriel Emporagrius adlad Lillieflycht (1639–1690)		

Det är sedan tidigare känt att Paulus Olai, komminister i Enåkers socken (död 1603), var gift med Malin Jonsdotter Bagge och att Margareta Påvelsdotter föddes i detta äkten-
 skap.⁶² I det nya herdaminnet för ärkestiftet anges att Ericus Thomæ Simtelius, kyrko-
 herde i Simtuna (död 1620), i sitt andra äktenskap hade en hustru vid namn Malin.⁶³ Där
 framgår också att de hade en gemensam dotter, nämligen Elisabeth Eriksdotter Simtelia,
 och att hon i sitt andra äktenskap var gift med Erik Brumbelius, kyrkoherde i Huddunge
 socken. Ytterligare två döttrar omnämns här: Sara Eriksdotter Simtelia, gift med Erik Ga-
 brielsson Emporagrius, och Anna Eriksdotter Simtelia, gift med Thomas Laurentii Wes-
 lenius. Sara och Anna har inte ansetts säkert kunna beläggas som döttrar i kyrkoherden
 Simtelius äktenskap med Malin.

I Uppsala domkapitel finns en skrivelse dagtecknad 3 oktober 1664 från Michael Kol-
 modin som förordar att Erik Brumbelius ska utnämnas till kyrkoherde i Huddunge
 socken.⁶⁴ Kolmodin anger som ett skäl att detta skulle behåga Brumbelius svåger Erik Em-
 poragrius eftersom »dygdesamma hustru Malin« skulle få närmare till sin yngsta dotter.

⁶¹ Som framgår i den här artikeln är det klarlagt att Anna Rolandsdotter Bure var en dotter i herr Rolands andra äktenskap. Orsaken till att hon tidigare antagits vara en dotter i hans första äktenskap med Katarina Björnsdotter är sannolikt den anteckning i kyrkoräkenskaperna för Nora som anger att herr Roland 1637 skänkte en himmel till predikstolen för att hedra sin saliga hustru, se Nora kyrkoarkiv LIa:1 (s. 18) och Berg & Norrman (1997, s. 581). Om uppgiften att Anna Rolandsdotter Bure vid sin död den 4 december 1721 var inne på sitt åttiosjätte levnadsår är korrekt måste Katarina Björnsdotter ha avlidit före 1635, se Järhult (2022, s. 78) där uppgiften om hennes ålders framgår av tryckets titel. Ett annat alternativ är att uppgiften gällande Anna Rolandsdotters Bures ålder vid sitt frånfälle inte är korrekt.

⁶² Järhult (2021, s. 170) där uppgifterna i Berg & Norman (1997, s. 401) kompletteras och bekräftas.

⁶³ Berg & Norrman (1997, s. 90).

⁶⁴ ULA, Domkapitlets i Uppsala arkiv E5A:165 (opaginerad; RA bildid: C0075222_00709).

Skrivelsen till domkapitlet läst tillsammans med brevet från herr Roland till Erik Gabri-
 elsson Emporagrius kan inte tolkas på annat sätt än att Ericus Thomæ Simtelius hustru
 Malin var densamma som Malin Jonsdotter Bagge. Herr Rolands andra hustru Margareta
 Påvelsdotter var alltså halvsyster med Erik Gabrielsson Emporagrius första hustru Sara
 Simtelia.

Någon gång efter Ericus Thomæ Simtelius död 1620 ingick Malin Jonsdotter Bagge ett
 tredje, till synes barnlöst, äktenskap med assessorn vid Svea hovrätt Ericus Olai Balingsta-
 dius.⁶⁵ Det återfinns en skrivelse i Kammarkollegiets arkiv daterad 16 juni 1665 som gäller
 en fordran om 800 daler silvermynt som Erik Balingstadius efterlevande änka hade blivit
 lovad att få utbetald och den som undertecknat brevet för änkan räkning var Per Svens-
 son Printz.⁶⁶ I den skrivelsen nämns änkan inte vid namn, till skillnad från en skrivelse
 daterad den 17 september 1649 där hon omnämns som »Malin Jonsdotter».⁶⁷ Malin Jons-
 dotter blev åter änka någon gång mellan juni 1646 och september 1649, vilket baseras på
 att det finns en uppgift om att maken Balingstadius levde 26 juni 1646.⁶⁸

Tillfällestrycken vid herr Rolands död (1670)

Två tillfällestryck med anledning av herr Rolands död är kända. Den ena trycket är på
 svenska och författat av dottersonen Julius Giöös, se Bild 7.⁶⁹ Det andra trycket innehåller
 två begravningsbenedictioner på latin författade av Israel Kolmodin respektive Johannes Kolmo-
 din. I båda trycken används tillnamnet Bure (men med olika stavning; i det förra skrivs
 han »Buhre« och i det senare »Bure«). Israel Kol-
 modins gravskrift är av intresse eftersom den både ger
 upplysning om att den avlidne var född i Ångerman-
 land och födelsedatumet 11 december 1587, se Bild 8.

Bild 7. Tillfällestryck från 1670 med be-
 gravningstext författad på svenska av Ju-
 lius Giöös för att hedra sin svärfar. Upp-
 hovsperson: Julius Giöös, originalet tillhör
 Uppsala universitetsbibliotek, Sv Person-
 verser 1600–1690 A–G Fol.

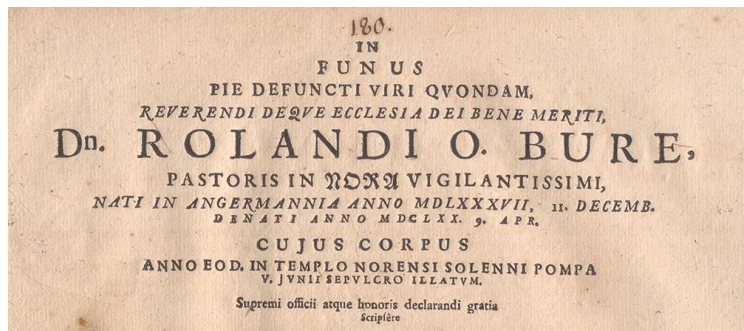

Bild 8. Inledningen på det tryck som innehåller begravningsbenedictioner av Is-
 rael Kolmodin och Johannes Kolmodin. Upphovsperson: Israel Kolmo-
 din och Johannes Kolmodin, originalet tillhör Uppsala universitetsbib-
 liotek, Sv Personverser 1600–1690 A–G Fol.

⁶⁵ Nora kyrkoarkiv Lla:1 (s. 100).

⁶⁶ RA, Kammarkollegiet. Ämnessamlingar, Justitiestaten t.o.m. 1680 serie A (Assessor Ericus Olai Bal-
 ingstadius), (opaginerad; RA bildid: A0067690_00031).

⁶⁷ Riksarkivets ämnessamlingar. Personhistoria B3, (opaginerad; RA bildid: A0069451_00258)

⁶⁸ Anjou (1899, s. 76).

⁶⁹ Julius Giöös blev komminister i Riala 1672 men efterträddes redan 1674 av Daniel Starck; se Fant &
 Låstbom (1842–1845, band 2, s. 408f). Dessförinnan uppehöll han sig som student i Uppsala och
 han är nämnd i akademiska konsistoriets protokoll ett flertal gånger, se Sallander (1971, s. 33f, s.
 183f och s. 449ff). I Uppsala domkapitels arkiv finns ett brev undertecknat av Sten Bielke och dag-
 tecknat 17 december 1671 i Stockholm, se Domkapitlets i Uppsala arkiv E5A:307 (fol. 24r). Av brevet
 framgår att Riala stått utan predikant under nästan ett år och att Bielke i Stockholm funnit en ung
 men skicklig person i Julius Giöös. Det är inte känt vad som därefter hände med Julius Giöös.

Avslutande diskussion och slutsatser

Ett antal belägg för att herr Roland använde tillnamnet Bure har redovisats här. Det första belägget är så tidigt som från 1611 och det sista är från 1670, kort efter hans död. Ska man försöka se ett mönster i tillnamnsbruket så använde herr Roland Bure-namnet företrädesvis i officiella sammanhang. De tydligaste exemplen är hans avhandling, kyrkklockan i Enåker och tillfällestrycket till minne av sonen Roland. Hit får också trycken med anledning av hans död räknas, även om man i strikt mening inte kan säga att han använde tillnamnet så stärker det slutsatsen att Bure-namnet främst förekom i officiella sammanhang. I avhandlingen återfinns Bure-namnet i latiniserad form och har skrivits ut i sin helhet på titelsidan, men på ett annat ställe endast markerats med begynnelsebokstaven. Bure-namnet markerat med begynnelsebokstaven finns också i herr Rolands sigillstamp. Ett brott i detta mönster är att Bure-namnet inte användes i tillfällestrycket i samband med dottern Margaretas bröllop. När han själv skrev sitt namn i mer vardagliga sammanhang, såsom undertecknandet av mantalslängder, var det istället med latiniserat dop- och fadersnamn, alltså »Rolandus Olai«, och genomgående utan tillnamn.

Utifrån Lennart Rymans forskningsresultat hade det varit förväntat att herr Rolands eget bruk av Bure-namnet skulle övergå från vacklande till mer konsekvent vartefter 1600-talet fortskred. Så är emellertid inte fallet. Det går inte heller att påvisa någon förändring över tid i fråga om hur andra omnämnde honom. I stället utgör den här undersökningen ytterligare ett exempel på det flytande namnskick bland stormaktstiden präster som Sikeborg framhållit, med tillägget att i fallet med herr Roland menar jag att man kan dra den slutsatsen att även om tillnamnet Bure användes sporadiskt, så skedde det inte helt slumpmässigt.

Som det visats använde herr Roland själv, hans barn och hans bror Karl Olofsson tillnamnet Bure, vilket innebär att det objektiva släktnamnskriteriet är uppfyllt. Vidare menar jag att det inte råder några tvivel om att när herr Roland använde Bure-namnet så var det för att markera tillhörigheten till Bureätten. Även det subjektiva kriteriet i den släktnamnsdefinition som jag inledningsvis uppställt får därför anses vara uppfyllt. I och med att både det objektiva och subjektiva kriteriet är uppfyllt innebär det att även med Rymans snävare definition är Bure-namnet att betrakta som ett släktnamn i fallet med herr Roland.

Det faktum att herr Roland använde sig av tillnamnet Bure behöver inte betyda att han gjorde det för att framstå som av högre börd; om så var fallet skulle han konsekvent ha skrivit sig med namnet i källorna. Som prästman i det tidiga 1600-talet hade herr Roland anledning att framhäva kopplingen till Bureätten av en helt annan orsak. Några decennier tidigare hade den så kallade »liturgiska striden« – som pågick omkring tjugo år – fått sitt definitiva slut i och med Uppsala kyrkomöte 1593 där Johan III:s liturgi, med inslag som närmade sig den romersk-katolska, förkastades och på den vinnande sidan hade flera av huvudpersonerna kopplingar till Bureätten.⁷⁰

Artikeln har också bidragit till ny kunskap om herr Rolands släktkrets främst genom att redovisa belägg för svågernskapet mellan honom och biskopen Erik Gabrielsson Emporagrius. Detta kompletterar inte bara uppgifterna i herdaminnet för ärkestiftet, utan tillför också ny kunskap till den adliga ätten Lillieflychts genealogi på modernet. Det har också visats att herr Roland genom äktenskapet med Margareta Påvelsdotter hade tre styvbarn med namnet Ihering: Johannes, Sebastian och Magdalena. Därtill har det presenterats nya uppgifter som bekräftar att herr Roland och Karl Olofsson Burman var bröder.

---

⁷⁰ Sikeborg (2014d, s. 2ff).

Käll- och litteraturförteckning

Otryckta källor

[FRA =] Finska Riksarkivet

Armfelt ska arkivet III:14–15
Johan Bures släktbok i autograf (1613)

[ULA =] Landsarkivet i Uppsala

Domkapitlets i Uppsala arkiv (SE/ULA/11630)
A1:3 Domkapitlets protokoll, huvudserie (1643–1652)
A1:6 Domkapitlets protokoll, huvudserie (1665–1670)
E5A:165 Handlingar ordnade efter pastorat t.o.m. 1900
E5A:307 Handlingar ordnade efter pastorat t.o.m. 1900
Nora kyrkoarkiv (SE/ULA/11093)
L1a:1 Räkenskaper för kyrka och församling 1634–1682
Simtuna häradsrätt (SE/ULA/11324)
A1a:6 Domböcker vid ordinarie ting 1660–1668
Våla häradsrätt (SE/ULA/11700)
A1a:1 Domböcker vid ordinarie ting 1612–1669

[RA =] Riksarkivet

Arkivfragment (SE/RA/721034)
2 C–E
Jordeböcker, Västmanlands län (SE/RA/55201/55201.21)
24 (1652)
Kammarkollegiet Ämnessamlingar. 16 Kammarkollegiet Likvidationsakter (Likvidationer)
(SE/RA/522/16)
Justitiestaten t.o.m. 1680 serie A
Mantalslängder 1642–1820 Sala län 1642–1646 (SE/RA/55203/55203.20)
2 (1643)
Mantalslängder 1642–1820 Västmanlands län 1642–1646 (SE/RA/55203/55203.21)
6 (1647)
10 (1652)
Riksarkivets ämnessamlingar. Personhistoria. Biographica (SE/RA/756.1)
B:3 Balingstadius
G:17 Grundelstjerna
G:35 Göös, Giös, Gjöös, Gös, Gjös
P:24 Printz
Svea Hovrätt. Advokatfiskalens arkiv. (SE/RA/42042202)
EXIe:675 Renoverade domböcker från Uppsala län 1673–1676
EXIe:2288 Renoverade domböcker från Västmanlands län 1684

Anförda 1600-talstryck

[Roland Olai Bures avhandling från 1611 =] *Disputatio philosophica ordinaria VI. De syllogismo. Ad quam in privato collegio M. Iohannis Rvdbeckii Nericii, sub eius praesidio ad 26. Octobris Anni M. DC. XI. Rospondebit [sic – feltryck för 'respondebit'] Rolandvs Olai Bvrævs. A. Stockholmiae. Typis hæredum Andreae Gutterwitzij. LIBRIS-ID: 9pzwk7f37jrqx5xb.*

[Tillfällestryck med anledning av Roland Rolandsson Bure död 1644 =] *Iusta exequiarum, politissimo & doctissimo juveni, Dn. Rolando Rolandi Bure / Upl. S. R. M.tis inclyta in Academia Salana Suecorum alumno. Venerabilis & docti viri Dn. Rolandi Olai Bure / pastoris in Nora vigilantissimi filio maxime charo, qui dum quinque lustra peregisset, eximiamque de se spem parentibus adeoque suis omnibus futuræ probitatis ac doctrinæ suæ exhibuisset, circa horam XI. Pomeridianam d. 14. Nov. An. 1644 Insidijs facinorosorum circumventus, gravi vulnere ictus, & post acerbissimos dolores exhaustos, die Mercurij sequenti circiter eandem ferè horam noctis qua læsus, diem obiit supremum. Cujus postmodum corpus die 25. Nov: ad præfatam parentis ecclesiam Nora deportatum, communis nostræ matris gremio 3. Decemb: mandabatur: à conteraneis & sangvine junctis soluta. Upsaliae. Impressum ab Eschillo Matthiæ. LIBRIS-ID: 11293483.*

[Tillfällestryck med anledning av bröllop mellan Julius J. Giöös och Margareta Bure 1647 =] Elogium in actum auspiciato speratum susceptumque ab eximia virtutis ac eruditionis viro præstantissimo atque ornatissimo, Dn. Julio Joannis Giöös in Aspenäs concionatore aulico. Sponso<.> Nec non à castissima pijsima, omniumue virtutum flosculis condecoratissima virgine, Margareta Buhre venerandi atue integerrimi viri, Dn. Rolandi Olai pastoris in Nohra vigilantissimi, filia charissima sponsa. Qui in templo Norensium parentum, consangvineorum amicorum & maximo aliorum lectissimorum hominum applausu, fausto omine, pijsque votis 11. Iulij Anni 1647. indissolubili conjugij foedere celebrabatur. Meis officij partibus lætitiaque contestandæ debitum soluturus. Jonas Caroli Campanius. Ubsaliæ, Imprimebat Eschillus Matthiæ.

[Tillfällestryck författat av J. Giöös med anledning av hr Rolands död 1670 =] Christeligt Dödz-Betänckande öffwer Den fordom Wyrdige och Wällärde / nu mehre hoos Gud Sl. Herren H. Rolandum Olai Burhe / Wälförordnat Kyrckioheerde uthi Noora Försambling / Hwilken på sitt ålders 83 åhr / då han af lefwande mått war / effter många / dock med Tålmod igenomgångne wedervärdigheter och ålledoms bräckeligheter dhen 9 April. Åhr 1670 ifrån detta lifwet skilldes / Och sin Skäl Gudhi förtrodde: Hans Salighe Lekamen blef med een förnäm och til talet anseelig Lijk process / så samma Åhr den 5. Junij till sin hwijlokammar i Noora Kyrckia beledsagat / och der insatt att affbiida dhen dagen då Kroppen med Skälen åter skall bifogas / och uthi Ewig oförgängelig ähra och härligheet ingå. Dhen Sl. Herren till yttersta ähretienst / af högsta plicht för många åhretedde wälgierningar sammansatt /såsom och sin tacksamheet emot dhem i Sorgen effterlefne att wijsa / och dher hömpte sin skyldigheet afläggia /infinnes den Sl. Herrens / som den sorgbundne Familiens närskylte / och af Troo-Tienst / och wänkskap förbundne.

[Tillfällestryck författat av I. och J. Kolmodin med anledning av hr Rolands död 1670 =] In funus pier defuncti viri qvondam. Reverendi deqve ecclesia dei dene meriti, Dn. Rolandi O. Bure, pastoris in Nora vigilantissimi, nati in Angermannnia anno MDLXXXVII, 11. Decemb. Denati Anno MDCLXX. 9. Apr. Cujus corpus anno eod. in templo Norensi solenni pompa V. Jvni sepvlcro illatum. Supremi officii atque honoris declarandi gratia Scriptere.

Övriga tryckta källor och litteratur

- Almquist, J. A. (1917–1923), *Den civila lokalförvaltningen i Sverige 1523–1630*. LIBRIS-ID:8075391.
- Anjou, A., (1899), *Kongl. Svea hofrätts presidenter samt embets- och tjenstemän 1614–1898. Biografiska anteckningar*. Eksjö. LIBRIS-ID: 2493248.
- Berg, L. O. & Norrman, R., (1997), *Uppsala stifts herdaminne, band II:7. Fjärdhundra kontrakt 1593–1991*. LIBRIS-ID: 7754341.
- Broman, O. J., (1911–1949), *Olof Joh. Bromans Glysisvallur: och öfriga skrifter rörande Helsingland. D. 1*, Uppsala. LIBRIS-ID: 2214954.
- Carlsson, C. H., (1989), »Släkten Burman i Svenskt biografiskt lexikon – en släkt eller två? – eller tre?«, *Individ och Historia. Studier tillägnade Hans Gillingstam*, s. 29–54, Stockholm. LIBRIS-ID: 2348886.
- Elgenstierna, G., (1925–1936), *Den introducerade svenska adelns ättartavlor, med tillägg och rättelser*. LIBRIS-ID: 8576.
- Fant, J. E., Låstbom, A. T. & Fant, A. M. (1842–1845). *Upsala ärkestifts herdaminne*. LIBRIS-ID: 1799831.
- Gillingstam, H., (1964), »Den svenska adelns antagande av släktnamn«, *Historisk tidskrift 84*, s. 35–53. ISSN: 0345-469X.
- Hellström, G. (1951)., *Stockholms stads herdaminne från reformationen intill tillkomsten av Stockholms stift*, Stockholm. LIBRIS-ID: 24465.
- Järhult, B., (2021), »Lillklockan klämtar till storsläktens dån. Ett bidrag till de uppländska släkterna Printz och Graan«, *Släkt och Hävd 2021:2*, s. 162–175. ISSN: 0489-1090.
- Järhult, B., (2022), »"Far väl min maka from, far väl min barn kär". Tryckta tillfällesverser som genealogisk källa«, *Släkt och Hävd 2022:3*, s. 66–81. ISSN: 0489-1090.
- Lundholm, M., (2019), »Gustaf Elgenstiernas ättartavlor«, *Svensk Genealogisk Tidskrift 2019:2*, s. 117–133. LIBRIS-ID: 10349591.
- Löwegren, G. H. (1997), »Några anteckningar om en präst- och militärsläkt i Uppland under 1600-talet«, *Släkt och Hävd 1997:3–4*, s. 403–418. ISSN: 0489-1090.
- Olsson, H., (1956), *Enåkers kyrka. En orientering*. Sala. LIBRIS-ID: 2237044.
- Ryman, L., (2002), *Salanus, Tunström och Sporröng. Tillnamnsbruk och framväxten av släktnamn i Uppland*. (Diss). Uppsala. LIBRIS-ID: 8595461.
- Sallander, H., (1969), *Akademiska konsistoriets protokoll 3 1641–1649*, Uppsala. LIBRIS-ID: 114440.
- Sallander, H., (1971), *Akademiska konsistoriets protokoll 8 1667–1670*, Uppsala. LIBRIS-ID: 114446.

B. Järhult

- [SBL =], (1918-), Svenskt biografiskt lexikon, B. Boëthius, B. Hildebrand & G. Nilzén, (red.), *Svensk biografiskt lexikon*. LIBRIS-ID: 8200870.
- Sikeborg, U., (1990), »Prästerskap i Norrala pastorat, Hälsingland, fram till 1600-talets mitt samt kyrkoherdar i Söderala pastorat 1555–1656 – Personhistoriska anteckningar«, *Släkt och Hävd* 1990:3–4, s. 153–217. ISSN: 0489-1090.
- Sikeborg, U., (1996), Johan Bures släktbok över Bureätten – Tillkomst och tillförlitlighet. *Släktforskarnas årsbok 1996*, s. 245–286. LIBRIS-ID: 2191025.
- Sikeborg, U., (2014), *Johan Bures släktbok Johan Buren sukukirja*. [Elektronisk resurs]. Med bidrag av Tina Miettinen. LIBRIS-ID: 16771077. ISBN: 9789163758805.
- Sikeborg, U., (2014b), »Bureätten – en kort presentation«. *Johan Bures släktbok Johan Buren sukukirja*. [Elektronisk resurs]. LIBRIS-ID: 16771077. ISBN: 9789163758805.
- Sikeborg, U., (2014c), »Johan Bures minnessten över Bureätten från 1611«. *Johan Bures släktbok Johan Buren sukukirja*. [Elektronisk resurs]. LIBRIS-ID: 16771077. ISBN: 9789163758805.
- Sikeborg, U., (2014d), »Att leva i de yttersta dagarna – Johan Bure och samtidens religionskonflikter«. *Johan Bures släktbok Johan Buren sukukirja*. [Elektronisk resurs]. LIBRIS-ID: 16771077. ISBN: 9789163758805.
- Sikeborg, U., (2022), *Latin för släkthistoriker*, tredje utökade upplagan, Sveriges släktforskarförbund. ISBN: 9789189310117.
- [SSK =], (1911-), *Svenska slätkalendern*, Föreningen svenska slätkalendern. LIBRIS-ID: 3684373. ISSN: 0348-419X.
- Szabad, C. (red.) (2004), *Hernösands stifts herdaminne, supplement*, Stockholm. LIBRIS-ID: 9767963.
- Utterström, G., (2000), »Svenska adelsnamn – uppkomst och utveckling«, *Studia anthroponymica Scandinavica* 18, s. 25–63. ISSN: 0280-8633.
- Winberg, C., (1985), *Grenverket: studier rörande jord, släktskapssystem och ståndsprivilegier*. Stockholm. LIBRIS-ID: 7746183.